

II.

Statuter for Guds Legems Lag eller Sønderherreds Kalent.

Efterfølgende Statuter fra Aaret 1388 ere oprindelig affattede paa Latin og i dette Sprog aftrykte i Pontoppidans Annal. Eccl. Dan. II, 232—4, og i Suhms Hist. af Danmark XIV, 547—50, men begge Steder med adskillige Unøjagtigheder. Et dansk Udtog, der dog gaar de vanskeligste Steder og Udtryk forbi, findes hos Suhm a. Skr. XIV, 219—21. Hvad her skal meddeles, er en muligst nøjagtig dansk Oversættelse af hele Vedtægten. Ved denne er foruden de nævnte Kilder benyttet en Afskrift, som Povl Rogert 1747 med megen Omhu foretog efter Originalen, som da endnu fandtes i Behold, skjønt paa flere Steder mutileret. Hvor Rogert afviger fra Pontoppidan, har han facsimileret Originalens Træk, saa Rigtigheden af hans Læsning endnu kan kontrolleres. Peder Syv fortæller i sine Optegnelser, (Suhms Saml. I, 2, 134), at Assessor Johan Lauerentzen i Kjøbenhavn [henimod Aaret 1700] »ejede Sønderherreds Kalentebrev i Laaland«, og Syv maa formodentlig have set Dokumentet hos ham, da han rigtig anfører baade Begyndelsen og Slutningen

deraf, ligesom han har meddelt Terpager en Notits derom¹⁾. Mulig har det dog kun været en Afskrift, som Lauerentzen (der 1680 ff. havde været Biskop Kingos Amanuensis og i denne Egenskab flere Gange besøgt Laaland) havde taget af Originalen, der endnu i Rogerts Tid fandtes i sit gamle Gjemme, de laalandske Præsters Fællesarkiv (Landkiste), en vel beslaaet »Knubbkiste«, der fra gammel Tid havde sin Plads i Stokkemark Kirke²⁾.

Fromme Fædres Sæd minder os, som ret og billigt er, om at det bør de hellige at omgaas i al Kjærlighed. Derfor er det fornødent at paakalde Gud, at han af sin store Barmhjærtighed vil værdiges mildelig at styre vort Samfund, paa det at vi, naar vor Levetid her er omme, maa agtes værdige til i Fred at samles med hans hellige i Himmeriges Rige. — Dette er Vedtægterne for Lemmerne i Christi hellige Legems Gilde i Sønderherred i Laaland. Først da, at hvem af Lemmerne, der vil fejre fornævnte Christi Legems Gilde, skal først melde det til Skyrebroderen (minister), og denne skal da underrette Brødrene og Søstrene om Stedet og Dagen. Her skal mærkes, at alle Lemmerne bør komme sammen fire Gange om Aaret, og at to Brødre eller Søstre skulle i Forening gjøre nævnte Gilde. Første Gang i Ugen efter Christi Legemsfest, anden Gang otte Dage før eller efter S. Jacobs Dag, tredie Gang otte Dage før eller efter S. Mortens Dag, og fjerde Gang otte Dage før eller efter Kyndel-

¹⁾ Se Terpager, Ripæ Cimbr. p. 422—3. De Stadfæstelser af 1498 og 1518, der omtales sammesteds, gjælde dog ikke Christi Legems Gilde, men vor Frue Kalent i Sønderherred, og skulle meddeles nedenfor.

²⁾ I den saakaldte Perlestikkerbog, der indeholder mange mærkelige Efterretninger vedrørende Nakskov i Slutn. af 16de og Beg. af 17de Aarhundrede, findes følgende Notits: »Anno 1575 om Mandagen efter Domin. Oculi blev dette menige Lands Klerkeris Privilegier beseglede og indlagte i Stokkemark Kirkekiste efter Bispens Befaling« (Nyt hist. Tidsskr. V, 137).

misse. Herved skal det gaa saaledes til, at paa de nævnte fire Tider skulle alle Præsterne, under nedennførte Bøde, selv holde Messe med Bøn for levende og døde og særlig for alle Velgjørere. Tre Messer skulle synges for Højalteret; den første for de døde, og den, der gjør Gildet, skal synge den; den anden for vor Frue, og den, der gjør Gildet, skal synge den; den tredje, der er Højmesse, skal være for Christi Legeme, og den, der gjør Gildet, skal synge den. Enhver af Præsterne skal, som ovenfor er sagt, selv holde Messen, under Straf af 4 Grot, med mindre han er lovlig forhindret; og Lægmanden skal ligeledes lade læse Messe, under samme Straf. Hvem af Lemmerne, som ikke er kommen tilstede, naar Offeret sker i Højmessen, skal bøde 4 Grot. Enhver af Præsterne skal have Hagel (*superpellicia*) paa i Højmessen, og enhver af Lemmerne skal ofre 1 Sterling ved Højmessen, under 4 Sterlings Straf. Hvem som ikke har indbudt sin Broder tredje Dagen før Christi Legemsfest, skal betale den Broder, der gjør Gildet, 4 Sterling for Udlæg (*pro expensa*). Hvis den indbudne ikke møder, skal han betale Brødrene 1 Skilling Sterling for sin Mangel paa Agtelse (*pro contemptu*). Hvem af Lemmerne, der gjør det nævnte Gilde, skal efter sin Evne sørge for Gjæsterne med Hensyn til Hestefoder (*pabulum*) og andre Fornødenheder. Og dersom nogen af de medtagne Gjæster forvolder den Vært, som gjør Christi Legems Gilde, noget Besvær med Hensyn til Foder eller andre Fornødenheder, skal hans Vært betale Brødrene 1 Skilling grot. Hvis nogen af Lemmerne i Gildet giver en Broder eller Søster Forargelse, eller tilføjer dem en aabenbar Fornærmelse, skal han første Gang betale Brødrene 1 Sk. grot. Gjør han det anden Gang, skal Straffen fordobles; tredje Gang, udstødes han af Gildet. Naar en Gildebroder eller Søster dør, skulle alle Brødre og Søstre samles om Aftenen og synge Vaagesang (*vigilias*) over den afdøde, under Straf af en 1 Sk. grot, om de ellers have faaet Bud om vedkommendes Død.

Dersom nogen Broder eller Søster dør udenlands (extra partes), skulle Brødrene og Søstrene, om de faa det at vide, holde Messer og Vigilier for ham. Enhver af Lemmerne skal et Aar rundt hver Uge holde en Messe for en afdød Broder eller Søster. Og enhver af Præsterne skal i sin Prædiken ¹⁾ bestandig ihukomme den afdøde; Lægfolkene ligeledes i deres Bønner. Naar Brødre og Søstre af nævnte Christi Legems Gilde erfare for vist, at nogen af deres Broderskab er død, maa ingen af dem spise Kjød, før vedkommeude har skaffet en Præst, der sender Oldermannen (senatori) sit Segl (o: beseglede Forpligt) paa, eller tilsiger ham, at han vil holde Messe for den afdøde Broder eller Søster, saaledes som ovenfor er meldt. Ingen Gildebroder maa udstødes af Samfundet uden lovlig Grund. Naar nogen af Gildesødsknene vil besøge SS. Peders og Povels Tærskel (o: Rom) eller S. Jacobs (i Spanien) eller hinsides Havet (o: det hellige Land), da skal enhver af Lemmerne understøtte ham eller hende med 1 Sk. Sterling. Hvis der overgaar nogen af dem Ildsvaade, hvad Gud forbyde, skal enhver af Lemmerne understøtte ham eller hende med 1 Sk. grot. Lægbrødrene skulle ²⁾ om fornødent svare for Brødrene overfor verdslige Dommere og andre Folk, under Straf af 1 Sk. grot. Ingen af Brødrene og Søstrene maa have mere end een Tjener med sig; har han flere, skal han for hver betale 1 Sk. Sterling. Hvem som indtræder i Christi Legems Broderskab, skal, under Straf af 1 Sk. Sterling, inden to Maaneder give 6 Mark Vox til Indgang, og ved to Gilder skal han give Drikkevarer ³⁾. Hvis nogen af Lemmerne uden Oldermændenes (senatorum) Samtykke indbyder mere end to Gjæster, skal han betale

¹⁾ Hos Pontoppidan (og Suhm) læses urigtig: in Canone, for: in concione.

²⁾ tenentur, og ikke, som Pontoppidan har: conentur.

³⁾ For libere faciat, som Pont. har, bør læses bibere faciat.

1 Sk. Sterling for hver, og Indbyderen skal, som overfor er omtalt, staa inde for alle Forseelser af sine Gjæster. Samme Plads Brødrene indtage i Choret, skulle de ogsaa indtage ved Bordet. Ingen maa optages i fornævnte Christi Legems Gilde uden med alle Brødres Raad og Samtykke. Naar nogen vil indgaa i Christi Legems Broderskab, skal han ydmygt bede Brødrene og Søstrene til Guds og samme Christi hellige Legems Ære at indtage ham i Broderskabet. Naar nogen af Brødrene eller Søstrene dør, skal vedkommende testamentere Christi Legems Gilde i det mindste 1 Sk. grot. Hvem som vil indtræde i Christi Legems Broderskab, skal stille en Forlover for sin Igang og første Anretning. Drager nogen af Brødrene udenlands eller opholder sig i længere Tid paa fremmede Steder, skal han, under Tab af Broderskabet, sørge for, at der er det fornødne tilstede til den fastsatte Anretning for Brødrene og Søstrene, efter som de ovenanførte Vedtægter for Christi Legems Gilde indeholde¹⁾. Dersom nogen af Lemmerne ikke gjør ovenmeldte Christi Legems Gilde til den Tid, det tilkommer ham, skal enhver saadan bøde 2 Sk. grot til Brødrene og Søstrene. Paa det at alt det ovenskrevne maa forblive desto mere uryggeligt, love vi Petrus i Westenschow, Oldermænd (Senator), Johannes i Danmar²⁾, Michael i Tylitze, Ghenehardus i Arnynghe, Hennekinus i Schoulenge, Volradus i Zulverstede, Johannes i Rythe, Jacobus i Gloslunde og Johannes, Prior i Halstede, Præster, Detlevus Walstorp med sin Hustru Margaretha, Arnoldus Rorberck med sin Hustru Wycke³⁾, Johannes Kraghe med sin Hustru Grethe, Lypoldus van Osten, Ridder, med sin Hustru Greten, Gherhardus Lekelhut⁴⁾ med sin Hustru Sofia, Heyno Parow,

¹⁾ continent; Pontoppidan og Suhm have urigtig: cantant.

²⁾ Pontoppidan og Suhm have urigtig: Dummar.

³⁾ Pont. har: Wybecke.

⁴⁾ Pont. har: Lexelhut.

Ridder, Otto Vonssen ¹⁾, Ridder, med sin Hustru Merde, Detlevus Schacht med sin Hustru Margaretha, Bernardus Crassow med sin Hustru Abele, Otto van Hoo med sin Hustru Becke, Hennekinus Breyde, Væbnere, Jide, Ridder Hr. Gherhard Ketelhouts ²⁾ Hustru, Syle, Peter Knudsens Hustru, Henninghus Deken, Johannes Deken og Bertoldus Kock i god Tro og med forenede Hænder, at vi ville holde dette, og til større Sikkerhed ere vore Segl hængte nedenunder nærværende Brev. Dette er givet og først begyndt Aar efter Guds Byrd 1388, SS. Peders og Povels Apostles Dag.

Gildets Medlemmer bestod, som man ser, mest af Præster og Adelsfolk. De sidste have, efter Navnene at dømme, næsten alle været Tydskere — et mærkeligt Vidnesbyrd om, i hvilken Grad disse i de forudgaaende urolige Tider, særlig under Christoffer II, da Laaland var pantsat til Grev Johan af Holsten, havde vundet Indgang i denne Del af Landet. Ogsaa en Del af Præsterne synes at have tilhørt samme Nationalitet.

¹⁾ Pont. har: Jonssen. Suhm: Yønssen.

²⁾ En Gerardus Ketelhot, Væbner, i Laaland forekommer 1425 (Scr. Rer. Dan. I, 325). Jvfr. ogsaa nedenfor S. 429.